

ธรรมานุศาสตร์

เหตุไฉนเรียกว่า แม่

คำต่อไปนี้ ในภาษาบาลีหมายถึง “แม่” บางคำอาจจะคุ้น แต่บางคำก็ไม่ได้นำมาใช้ในภาษาไทย

- “อมพา” แปลว่า “ผู้รักษาบุตรธิดา” “ผู้ันบุตรธิดาเข้าไปหาด้วยความรัก” “ผู้ันบุตรธิดาเข้าไปหา คือเข้ามาคลอเคลีย” “ผู้ันบุตรธิดาบูชา”
- “อมมา” แปลว่า “ผู้ันบุตรธิดาเข้าไปหา คือเข้ามาคลอเคลีย” “ผู้ันบุตรธิดาบูชา”
- “ชนนี” “ชนิกา” “ชเนตตี” แปลว่า “ผู้ยังบุตรให้เกิด” หรือ “ผู้ให้กำเนิด”
- “โทหหินี” แปลตามศัพท์ว่า “ผู้มีความปรารถนาสอง” = คนแพ้ท้อง
- “มาตุ” “มาตา” “มารดา” แปลว่า “ผู้รักบุตรโดยธรรมชาติ” “ผู้ยังบุตรให้เต็มนม”
- “สุหทา” แปลว่า “ผู้มีใจดี”
- “โตเสนตี” แปลว่า “ผู้ปลอบโยน”
- “โปเสนตี” แปลว่า “ผู้เลี้ยงดู”

ใน โสณนันทชาดก สัตตตินิบาต ท่านพรณนาห้วงกคนเป็นแม่ไว้นำฟัง ขอถอดความนำมาเสนอพร้อมทั้งต้นฉบับภาษาบาลี เพื่อบูชาพระคุณแม่

๑. อากงขมานา ปุตตผลํ เทวตาย นมสฺสตี นกฺขตฺตานิ จ ปุจฺจติ อุตฺตํวจฺจรานิ จ ฯ

แม่อยากมีลูกไหนจะปาน ถึงกับบนบานศาลกล่าว ฝ้าดูฤกษ์ยาม ถามวันเดือนปี (เช่นว่าถ้าลูกเกิดปีนี้เป็นเด็กแบบไหน แล้วเกิดเดือนไหนจะเป็นเด็กแบบนี้)

๒. ตสุสา อตุลี นหัตตาย โหติ คพุกสสวทุกโม เตน โทหฬินี โหติ สุหทา เตน วุจจติ ฯ

บำรุงรักษาตัวตามวิธี จนพอรู้ว่ามีครรภ์ ก็อยากนุ่งโนนนี้ ท่านจึงเรียกแม่ว่า “โทหฬินี” คนแพ้ท้อง และเรียกว่า “สุหทา” คนใจดีเพราะดีใจ (ที่จะได้ลูก)

๓. สํวจฺจริ วา อุณฺํ วา ปริหริตฺวา วิชยติ เตน สว ชนยนฺตฺติ ชเนตฺติ เตน วุจจติ ฯ

นับเป็นปี หรือจะน้อยกว่านี้ก็น้องๆ ที่แม่คอยประคับประคองกว่าจะคลอดเจ้าโฉมงาม แม่จึงได้นามว่า “ชนยนฺตฺติ” และ “ชเนตฺติ” ผู้ให้กำเนิด

๔. ถนุกฺขิเรน คีเตน องคปาวุรณฺเณ จ โรทนต์ ปุตฺตํ โตเสติ โตเสนฺตี เตน วุจจติ ฯ

ด้วยน้ำนม เพลงกล่อม และอ้อมกอด ลูกร้อง แม่ก็พริ้วพลอดปลอบโยนให้ยี้มได้ แม่จึงได้นามว่า “โตเสนฺตี” ผู้ปลอบโยน

๕. ตโต วาตาทเป โฆเร มมฺมํ กตฺวา อุกฺกขติ ทารกํ อปฺปชานนฺตํ โปเสนฺตี เตน วุจจติ ฯ

ยามที่ลมแรงและแดดกล้า แม่ก็พวหาลูกด้วยหัวใจที่ไหวหวั่น ลูกแม่ยังเล็กไม่เพียงสา กระนั้น ดังฤจะดูแลตัวเองได้ แม่จึงได้นามว่า “โปเสนฺตี” ผู้เลี้ยงดู

๖. ยถจ มาตุ ธนํ โหติ ยถจ โหติ ปิตุทฺธณํ อุกฺกมเปตสฺส โคเปติ อปิ ปุตฺตสฺส เม สฺยิยา ฯ

ทรัพย์ใดของพ่อแม่ ก็เฝ้าแต่ดูแลรักษา คิดถึงวันข้างหน้า “..เก็บไว้ให้ลูกแม่ ..”

๗. เอวํ ปุตฺต อหุ ปุตฺต อิติ มาตา วิหณฺณติ

ครั้งถึงวัยเรียน แม่ก็เวียนแต่ทุกข์ “เรียนนี้ใหม่ลูก, นั่นละลูกเรียนใหม่” ลำบากอย่างไร แม่ก็ยอม

๘. ปมตัดต์ ปรทาทเรสุ นิสฺสึเว ปตฺตโยพฺพนเ สหายํ ปุตฺตํ อนุยฺนตํ อิติ มาตา วิหฺลญฺญตีติ ฯ

ครั้งถึงวัยหนุ่มสาว แม่ก็เกรงลูกจะอื้อฉาวในเชิงชู้ เย็นย่ำคำคืนก็เฝ้าแต่คอยดูว่าปานฉะนี้ ไฉนยังไม่กลับ ดวงแดแม่จะพลอยดับไปด้วย ฉะนี้แล.

อ้างอิง

มหาเถรสมาคม.พระไตรปิฎกภาษาบาลี พุทธศักราช ๒๕๔๙ (ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี) เล่มที่ ๒๘ ข้อ ๔๐๘-๔๙๙ หน้า ๕๘-๖๘ .

นาวาเอก ทองย้อย แสงสินชัย,ป.ธ.๙. บาลีวันละคำ จาก Facebook.

.....